

держави, для здоров'я, життя та майбутнього її громадян. Своєчасне виявлення причин та факторів, що впливають на її виникнення та розвиток, допоможе у майбутньому належним чином оцінити ситуацію з поширенням цієї проблеми та вжити своєчасних, ефективних та адекватних заходів для її успішного вирішення.

Профілактичні заходи повинні стримувати дітей від спокуси вживати наркотики. Ефективність профілактичної роботи залежить від довіри населення, взаємодії з органами державної влади, освіти, охорони здоров'я та засобів масової інформації.

1. Хруппа М.С., Павленко Р.М., Семенюк В.А. Діяльність дільничних інспекторів міліції по запобіганню наркотизму : науково-практичний нарис. Київ, 2001. 140 с.

2. Закалюк А.П. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: науково-практичний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 296 с

3. Профілактика поширення наркозалежності серед молоді: навч.-метод. посіб. за ред. В. В. Бурлаки. Київ: Герб, 2008. 224 с

Сукмановська Лідія Михайлівна
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,

Репан Микола Іванович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

«Все, що ми робимо, – робимо заради дітей. Бо вони – продовження кожного з нас, майбутнє України. Батьківська безумовна любов, прийняття і захист допомагають малечі розкрити свій потенціал і стати успішними дорослими. А щасливі громадяни творять щасливу, успішну та мирну країну», – зазначено Президентом України В. Зеленським [1].

На сьогодні, показники злочинності неповнолітніх, як і злочинності загалом, значною мірою залежать від соціально-економічного стану в країні. Значне загострення соціально-економічної ситуації призвело до поширення злочинності взагалі, у тому числі й неповнолітніх. У цих складних умовах

держава повсякчас вживає заходів для покращення становища із злочинністю неповнолітніх загально-соціальними засобами, спрямованими на забезпечення прав дітей [2, с.162].

Державою на сучасному етапі створено цілу низку інституцій, спрямованих на захист прав і свобод громадян, проте особливого піклування з боку держави потребує саме захист дітей, оскільки значна їх частина є найменш соціально захищеною.

Проблемами дитинства опікується Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, понад 10 міністерств і державних комітетів. З метою забезпечення належних умов для реалізації конституційних прав дитини Указом Президента України від 11 серпня 2011 р. створено посаду Уповноваженого Президента України з прав дитини.

На місцевому рівні соціально-правовий захист, виховання та опіка дітьми покладається на велику кількість установ та відомств, об'єднаних громадян а саме: служби у справах дітей, центри соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, дитячі притулки, управління та відділи освіти та науки, молоді та спорту, охорони здоров'я, культури, юстиції, охорони праці та соціального захисту, органи опіки та піклування, профспілкові організації, судові, правоохоронні органи та безліч різноманітних громадських організацій, фондів та установ. Майже усі політичні партії у своїх програмах пріоритетним напрямком визначають діяльність щодо запобігання правопорушень серед неповнолітніх, захист прав і свобод дітей та молоді.

Україною ратифіковано багато міжнародних договорів про права людини, зокрема Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенцію ООН проти тортур, Конвенцію ООН із ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок (CEDAW), Конвенцію ООН про права дитини, Конвенцію Ради Європи про захист прав людини та основоположних свобод.

В Україні прийнято більше 300 законів, що направлені на захист прав та інтересів дітей та молоді. Зокрема, це закони України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про охорону дитинства», «Про запобігання та протидію домашньому насильству» тощо.

7 грудня 2017 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (набув чинності 7 січня 2018 року), у якому задекларовано, що державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків [3, с. 137].

Закон передбачає прийняття низки підзаконних актів, якими будуть визначені конкретні механізми його реалізації, частина з яких на даний час

прийнята, а частина наразі знаходиться на стадії розробки.

Проблема домашнього насильства є однією із найактуальніших для українського суспільства. Про це свідчать дані також і правоохоронних органів, і неурядових організацій. Щорічно близько 5000 дітей стають жертвами злочинних посягань, в тому числі й з боку батьків або осіб, що їх замінюють чи займаються вихованням, із них 400 гинуть, 2000 одержують тілесні ушкодження; реєструється понад 5000 злочинів сексуального характеру, що вчиняються дорослими особами стосовно малолітніх дітей, сягає тисячі кількості згвалтувань; рятуючись від жорстокого поводження, щорічно закінчують життя самогубством приблизно 700 дітей і підлітків, а півтори тисячі залишають родини [4, с. 110].

Насильство та жорстоке поводження з дітьми стає все більш поширеним явищем. Як свідчать дані численних соціологічних опитувань, близько 40% осіб, які не досягли повноліття, вважають, що ця проблема є актуальною для нашої країни. Діти найчастіше зазнають жорстокості з боку ровесників, але кожна четверта дитина з тих, хто зазнав насильства та знущання, зіткнулася з цим у власній родині [5]. Діти, що живуть у родинях, де відбувається домашнє насильство, неминучим чином травмуються. Як наслідок, відбуваються не лише серйозні викривлення психосексуального розвитку дитини, а й порушується розвиток базового почуття самостійної та здорової ідентичності, адекватного оцінювання реальності. У результаті насильства дитині завдаються тяжкі травми, що мають згубні наслідки для її подальшого фізичного та психічного здоров'я, до того ж, хлопці страждають не менше за дівчат.

Для суспільства це небезпечно тим, що діти, які були жертвами або свідками насильства в сім'ї, переносять цей негативний досвід у власне життя. Така сім'я виховує для суспільства потенційного агресора чи жертву – людину, яка вважає за норму, що інших можна принижувати, а «за необхідності» й бити [6].

Велику роль у розповсюдженні жорстокості щодо дітей відіграє необізнаність батьків або піклувальників щодо того, які заходи впливу неприпустимі відносно дитини. Діти, які живуть в умовах сімейного насильства, демонструють схильність до депресій, високий рівень стресу, явні депресивні або істеричні симптоми. Вони часто пропускають шкільні заняття через нездужання психосоматичного характеру. Такі діти та підлітки можуть відзначатися високим рівнем ризику алкоголізації та наркотизації, зухвалою сексуальною поведінкою, схильністю до мандрів.

Дуже важливо розглядати наслідки насильства, пережитого дитиною, із огляду на її вікові особливості. У різні періоди життя реакція на таку психологічну травму може виявлятися по-різному [7].

Діти, які опинились у складних життєвих обставинах, – діти, які потрапили в обставини, що порушують їх повноцінну життєдіяльність та розвиток, у подоланні наслідків яких вони потребують допомоги (проживають у сім'ях, у яких батьки або особи, що їх замінюють, ухиляються від виконання

батьківських обов'язків; залишилися без батьківського піклування; систематично самовільно залишають місце постійного проживання (перебування); зазнали фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства; розлучені із сім'єю та не є громадянами України).

Проблема соціально-правового захисту дітей є актуальною для України особливо сьогодні, у часи військової агресії Росії в Україні, політичної, економічної та соціальної нестабільності.

Держава здійснює захист дитини від усіх форм насильства, образ, недбалого й жорстокого поводження з нею, залучення до найгірших форм дитячої праці, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють, в першу чергу, на законодавчому рівні [9, с. 128].

1. Укрінформ: Мультимедійна платформа іномовлення України. Електронний ресурс. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3256487-zelenskij-diti-ce-prodovzenna-koznogo-z-nas-majbutne-ukraini.html>

2. Немченко О.І. Запобігання злочинам, що вчиняються неповнолітніми з психічними відхиленнями: кримінологічні засади: монографія. Запоріжжя: Дніпровський металург, 2011. 212 с.

3. Кушнір К.Ю., Сукмановська Л.М. Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2019. № 1. С.136-140.

4. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання: навч. посібник. С. І. Яковенко, Н. Ю. Максимова, Л. І. Мороз, Л. А. Мороз. К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. 260 с. С. 110.

5. Будзиньська А. Як опитувати дитину: Порадник для фахівців, які беруть участь в опитуванні малолітніх свідків та потерпілих. Українське видання. Електронний ресурс. URL : https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/book_opytuvaty_dytuny.pdf

6. Мустафаєв Г.Ю. Соціально-психологічна характеристика осіб, які зазнають насильство в сім'ї. Веб-сторінка Фондації «Гармонізоване суспільство». Електронний ресурс. URL : <https://fundacia.org.ua/index.php/stati/58-socialno-psychologichna-harakteristika-osib-yaki-zaznaly-nasylstva-v-simji>.

7. Самарська М. Жорстоке поводження як фактор деструкції особистості дитини. Електронний ресурс. URL : <http://bilozerska-school18.1gb.ua/2018/02/06/жорстоке-поводження-як-фактор-дестру/>.

8. Сукмановська Л.М. Захист прав дітей у правоохоронній діяльності: курс лекцій [для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» денної та заочної форми навчання]. Л.М. Сукмановська. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 182 с.